

**ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОГРАМАХ
НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ****Шеренок Ірина,**

магістрантка I-го року навчання
ННІ історії, права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
e-mail: buzepol@ukr.net

Науковий керівник: **Кудінов Дмитро,**
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Соціальна політика є однією з найважливіших складових суспільного розвитку, оскільки вона визначає способи та засоби забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей і захисту прав людини. В'ячеслав Чорновіл, другий голова Народного Руху України, говорив: «Уже в наших програмних документах одним з пріоритетних завдань Руху визначено було "побудову в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки"» (Статут Руху), стверджувалося, що "Рух є послідовним прихильником соціально спрямованості ринкових реформ» (Програма Руху)"» [3, с. 253]. Таким чином, програма Народного Руху України відіграла важливу роль у розв'язанні соціальних проблем та задоволенні потреб населення. Однією з головних цілей цієї програми проголошувалося забезпечення стабільності, розвитку і соціальної справедливості в українському суспільстві. Для досягнення цієї мети програма НРУ містить низку ключових аспектів соціальної політики. Нині питання детального вивчення програмових засад соціальної політики провідної національно-демократичної організації України 1990-х років зумовлена потребою аналізу соціальних трансформацій, мірою успішності соціальної політики держави, а також визначення розходжень ідеалів НРУ та реалій пострадянської дійсності. Власне це й зумовило мету даної публікації – розкрити та проаналізувати питання соціальної політики у програмах Народного Руху України.

У Програмі й інших документах Установчого з'їзду Народного руху України за перебудову положення містять радикальні й актуальні як на той час принципи практичної дії соціально-економічного характеру, покликані розв'язати наявні в українській економіці кризові явища та проблеми. Головні принципи соціально-економічної програми НРУ базуються на забезпеченні добробуту громадян, формуванні

самодостатньої національної економіки, розвитку України як європейської демократичної держави [1, с. 105].

Як уже вище зазначалося, Рух є послідовним прихильником соціальної спрямованості економічних реформ. Основними елементами соціальної реформи Народний Рух України вважає:

- забезпечення права на працю і створення умов зайнятості населення, реформу системи оплати праці;
- пенсійну реформу;
- реформу системи надання соціальних послуг [5].

Програма Руху регламентує питання соціального захисту, охорони здоров'я, зайнятості громадян, житлової політики, боротьби з бідністю та з виключенням осіб з особливими потребами з соціуму. Розглянемо детальніше ці пункти як частину соціальної політики в програмі НРУ.

Рух вважає, що основною реформою соціального сектору є пенсійна реформа, оскільки її впровадження зачіпає практично всі вікові категорії населення [5]. Мета реформи – забезпечення гідних пенсій для пенсіонерів шляхом підвищення рівня пенсійного забезпечення, реформування системи пенсійних виплат та забезпечення стабільності пенсійного фонду. Для її реалізації було запропоновано трирівневу систему. Перший рівень полягав у збереженні вже існуючої пенсійної системи. Тобто виплати пенсій забезпечувались завдяки обов'язковим внескам роботодавців до пенсійного фонду України. Другий рівень передбачає систему заощаджень, де працівники вносять частину свого заробітку на особистий пенсійний рахунок, який акумулюється як інвестиційний капітал. Варто зауважити, що сума накопичується протягом усього трудового періоду. Накопичені кошти із другого рівня додаються до пенсії, яка визначена першим рівнем [2, с. 139–140]. Згідно з третім рівнем виплата пенсій проходить завдяки недержавному добровільному пенсійному забезпеченню. Тобто на формуваннях з добровільних відрахувань працюючих до недержавних пенсійних фондів здійснюється виплата пенсій. Проте важливо зазначити, що функціонування останнього рівня можлива виключно якщо середня зарплата громадянина дозволяє йому заощадити частину свого доходу, не сильно впливаючи на його фінансове положення. Простіше кажучи – не «б'є по кишені».

Народний Рух вважав, що для розв'язання проблеми фінансування системи соціального забезпечення і насамперед пенсійної системи необхідне поетапно перейти до системи самофінансування соціального сектору. Держава має визначати тільки суми страхових внесків у соціальні фонди, вести облік коштів, що перераховуються, встановлювати стандарти управління ними та контролювати їх дотримання [5].

Ще одним елементом соціальної політики Руху є реформування системи оплати праці. Згідно з програмою, система оплати праці

будується шляхом забезпечення прожиткового мінімуму для працівника та всіх членів його родини, із врахуванням робочого стажу, складності та суспільної цінності праці.

Для працівників бюджетної та небюджетної сфер реалізація системи оплати праці мала певні відмінності. Працівникам бюджетної сфери мали бути відповідні тарифи оплати праці, що встановлювались державою. А от працівникам небюджетної сфери рівень оплати праці мав бути визначеним через співвідношення попиту та пропозиції. Зі свого боку, держава мала забезпечити стандарти нарахування зарплати та нагляд за їхнім дотриманням. Таким чином, визначені кроки реформи мали сприяти підвищенню рівня оплати праці та легалізації тіньових доходів.

Третім ключовим елементом соціальної політики за переконанням НРУ є реформа надання соціальних послуг. У програмі Руху відзначається важливість того, аби держава спрямувала зусилля на подолання бідності у країні. На базі роботи секції реформування економіки й соціальної політики була розроблена, а потім підтримана на першій Всеукраїнській партійній конференції рухівська «Програма боротьби з бідністю» [4, с. 18–19], розроблена Володимиром Черняком, заступником Голови НРУ В'ячеслава Чорновола.

Окрім того, у програмі Руху виокремлено модель управління загальнообов'язкового державного соціального страхування. Ця модель реалізується за допомогою створення самоврядних пенсійного, дитячого та страхових фондів. При цьому задача фонду соціального страхування полягає, передусім, у наданні соціальних послуг та нарахуванні виплат, а також збиранні, веденні обліку й управлінні коштами. Водночас задача держави – визначати стандарти нарахування соцвиплат та сплати внесків, а також відповідальність за якісне надання соціальних послуг.

У програмі Народного Руху окрема увага привертається до складної ситуації з фінансовими заощадженнями громадян України після розпаду Радянського Союзу. Як відомо, велика сума заощаджень українських громадян була переведена в рахунок Ощадбанку СРСР в Москві. Жодна частина цих коштів не була повернена в Україну, і громадяни втратили їх через гіперінфляцію та економічну кризу. Також згадується втрата заощаджень через діяльність різних фінансових установ, які залучали гроші під обіцянки високих відсотків, але швидко зникали разом із грошима. У тексті висловлюються вимоги до уряду Російської Федерації щодо повернення коштів, які були вкладені українськими громадянами в Ощадбанк СРСР. Також Народний Рух України вимагає компенсацій за втрачені заощадження у грошовій формі або через акції підприємств. У тексті пропонується декілька джерел фінансування компенсацій, скорочення бюджетних видатків і прибуток від приватизації державного майна включно. Загальною метою є привернення уваги до проблеми

втрати заощаджень українських громадян та вимагання від уряду розв'язання цієї проблеми через компенсаційні виплати та інші заходи [5].

Програма НРУ порушує питання охорони здоров'я. Вона описує широкий спектр заходів і політичних пріоритетів, спрямованих на покращення доступності, якості та ефективності медичної допомоги для всіх громадян. Розглянуті плани реформування медичної системи. Метою реформування медичної галузі є створення системи загальнодоступної медичної допомоги та дієвої профілактики захворювань. Суть реформи – запровадження загальнообов'язкового державного медичного соціального страхування, тобто втілення в життя принципу солідарності всіх громадян у можливості отримувати медичну допомогу та лікування [5].

Основні положення реформи містять:

– Запровадження загальнообов'язкового державного медичного соціального страхування.

– Формування єдиного медичного простору.

– Введення стандартів Гарантованих обсягів медичної допомоги.

– Надання статусу родинному лікарю і підвищення його значущості.

– Розробка програми «Здоров'я нації», спрямованої на боротьбу з проблемами захворюваності на сухоти, СНІД, наркоманію та алкоголізм, а також на проведення загальної диспансеризації та імунопрофілактики.

– Забезпечення рівних можливостей і обов'язків для медичних установ різної форми власності.

– Покращення соціального захисту медичних працівників.

– Пропаганда здорового способу життя.

– Оптимізація мережі медичних установ та аптек з доступними ліками.

Загалом, пропонується комплексний підхід до реформування медичної системи, з урахуванням різних аспектів, від фінансування та страхування до профілактики та підвищення якості медичної допомоги.

Наступним аспектом соціальної політики, який передбачений програмою Народного Руху є охорона материнства та дитинства (саме як стратегічний пріоритет для всього суспільства). Рух опрацював засади програми «Дитина ХХІ століття» і вважає за доцільне створення Державного дитячого фонду для реалізації цієї програми. Також основні положення тексту містять питання забезпечення прав дитини (від матеріального забезпечення до соціального захисту), збільшення грошових виплат матерям-одиначкам та багатодітним матерям дітей з інвалідністю (відповідно до підвищення рівня прожиткового мінімуму) та створення Державного дитячого фонду як засобу для збирання та розподілу ресурсів для підтримки дітей та матерів. Тобто програма у даному аспекті звертає увагу до проблем материнства та дитинства, а також конкретних заходів щодо їх вирішення через створення спеціальних фондів та збільшення соціальних піл'єг для вразливих категорій населення.

У програмі також висловлюється позиція Руху щодо молодіжної політики в Україні. Підкреслюється значення молоді задля розбудови гідного майбутнього країни, роль громадських молодіжних організацій у контексті створення суспільно значущих програм та визначаються складові молодіжної політики. Рух пропонує ряд заходів, що містять всебічне сприяння реалізації інтелектуального та духовного потенціалу молоді, омолодження кадрів у владних структурах, розробку ювенального законодавства, створення умов для «соціального старту» молоді, розвиток молодіжного бізнесу та стимулювання народжуваності.

Для здійснення молодіжної політики, рухівці пропонують залучати молодіжні організації, які діятимуть для захисту та реалізації інтересів окремих прошарків молоді. Тому Народний Рух України всіляко підтримує ініціативу молодіжних організацій та окремої молоді, що допомагає збільшити політичну активність населення, зокрема молоді, а від так встановленню в середовищі молоді та всього населення принципів та ідеалів демократії, державності та національних і духовних цінностей [2, с. 141].

Наостанок у програмі Руху висловлюється позиція стосовно підтримки та державної опіки потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи та жертв більшовицьких та комуністичних репресій в Україні.

Народний Рух України поділяє ідею державної підтримки та опіки для потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи на рівні законодавства та конкретних дій виконавчої влади. Окрім того, Рух наполягає на прийнятті закону, що встановить статус потерпілих від комуністичних репресій на рівні статусу жертв нацистських репресій. Це спрямовано на встановлення соціальної справедливості щодо різних категорій потерпілих, таких як воїни Української Повстанської Армії, учасники підпілля Організації українських націоналістів, політичні в'язні та депортовані. Цей пункт програми НРУ відображає звернення Руху до уряду та законодавчої влади щодо необхідності підтримки та визнання прав потерпілих внаслідок історичних подій, а також на утвердження соціальної справедливості та відшкодування їхніх страждань.

Висновки. Отже, з програм Народного Руху України випливає, що соціальна політика є одним із ключових напрямів діяльності партії. Рух висуває ряд пропозицій та заходів, спрямованих на покращення якості життя громадян та забезпечення їхнього соціального захисту. Зокрема, у програмах акцентується увага на необхідність проведення ряду реформ, зокрема пенсійної, освітньої, медичної, системи оплати праці та системи надання соціальних послуг. Рух підтримує створення системи загальнодоступної медичної допомоги та ефективної профілактики захворювань через запровадження загальнообов'язкового державного медичного соціального страхування та інші заходи, ініціативи з підтримки молоді, включаючи розвиток освіти, реалізацію молодіжних проектів та

програм, а також створення умов для їхнього соціального розвитку та кар'єрного зростання. НРУ у своїй Програмі вимагає державної опіки та підтримки для тих, хто постраждав внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також виступає за прийняття законів, що визнають статус жертв комуністичних репресій.

Загалом, програми Народного Руху України виявляють рішучий підхід до вирішення соціальних проблем та захисту інтересів громадян, а також спрямовані на забезпечення справедливості та розвитку демократичних цінностей в українському суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барцьось В. В. Змагання Народного Руху України за втілення програмних положень в соціально-економічній сфері української держави (кінець 80-х – 90-ті рр. XX ст.). *Інтелегенція і влада. Серія: Історія*. 2009. № 15. С. 102–115.
2. Вацик М., Міщук М. Ідеологія та політична програма Народного Руху України. *POLITIA. Вісник наукових робіт молодих вчених*. 2023. Випуск № 6. С. 132–145.
3. Вячеслав Чорновіл. Пульс української незалежності: Колонка редактора. Вступ. Стаття та післямова Леся Танюка. Київ: Либідь, 2000. 622 с.
4. Діденко Ю. В. Лідери РУХу в державотворчому процесі. Наукові праці. *Науково-методичний журнал. Серія: політичні науки*. 2006. Том 48. Вип. 34. С. 17–20.
5. Програма політичної партії Народний Рух України. URL: <https://www.rukh.team/program/> (дата звернення 10.04.2024).